

Kartlegging i arbeidsrettet rehabilitering må sees som et terapeutisk verktøy

Fagbok i ARR, 2023

Kap: Arbeidsrettet rehabilitering – en vei mot deltakelse

Irene Øyeflaten, Telemarksforskning

En fagbok om ARR

- Teoretisk grunnlag
- Forankring i forskning og praksis
- Metodiske og praktiske verktøy

Målgruppe:

Fagpersoner, studenter og forskere

Kartlegging i ARR

Irene Øyeflaten & Randi Brendbekken 2023

1. Kartlegging som start på selve rehabiliteringsprosessen
2. Tidsfaktoren
3. Pasienten aktør eller brikke
4. Motivasjon og trivsel i arbeidet
5. Egenvurdert helse og funksjon
6. Jobbforventninger
7. Arbeidsevne

Rehabiliteringsprosessen starter allerede i kartleggingen

- Kartlegging er startskuddet for deltakerens rehabiliteringsprosess
- Krever bevissthet rundt valg av temaer og oppfølgingsspørsmål
- ARR teamet må være samkjørt

Tidsfaktoren – prognose – sammensatt situasjon

- Jo lenger vi er sykmeldt, jo vanskeligere er det å komme tilbake i jobb
- Tidsfaktoren eller fraværet i seg selv kan forsterke negative psykososiale faktorer
- Kartlegge hvilke barrierer som finnes for å være borte fra jobb
- Mistet troen på å være i stand til å jobbe igjen
- Fange opp sammensatt problematikk
- Tilby ARR til rett tid

Pasienten aktør eller brikke – asymmetri i relasjonen

- Man bør allerede i kartleggingen være seg bevisst risikoen for å innta rollen som driver i prosessen
- Viktig å se brukeren som en autonom person
- Krever at den sykmeldte har autonom kapasitet og er i stand til å ta informerte valg.

Motivasjon og trivsel i arbeidet

- Motivasjon i arbeidet er knyttet til arbeidsevne som en indre eller ytre drivkraft for å starte eller vedlikeholde en aktivitet (Tengland 2011)
- Indirekte spørsmål f.eks. knyttet til hva som gjør jobben viktig og betydningsfull eller
- Hvilke kilder som finnes til glede og trivsel på jobb.
- Unngå å snakke om motivasjon med negativt fortegn – eks. manglende motivasjon

Egenvurdert helse

- Kartleggingen kan gjerne ta form av en samtale
- Hvordan påvirkes deltakerens funksjonsevne arbeid og fritid, inkludert kognitiv og sosial fungering
- Viktig å etterspørre hvordan disse faktorene påvirker arbeidshelse og arbeidsevne

Forventninger og mål

- Hvilke forventninger har deltakeren til rehabiliteringsoppholdet?
- Og hvilke tanker eller målsetting har de om hva som skal skje etter rehabiliteringsoppholdet?

Sykmeldtes jobbforventninger som prediktor for retur til jobb

- en kunnskapsoppsummering med overføringsverdi til NAV

Forfattere:

Irene Øyeflaten, Vigdis Sveinsdottir, Martin Skagseth & Tonje Fyhn

Rapport nr. 14-2024

Kunnskapsbehovet

1. AVDir ved Kunnskapsavdelingen og IA- sykefraværskontoret
2. Overordnet kunnskapsbehov: om sykmeldtes jobbforventninger er en god prediktor for varighet av sykefravær og/eller retur til arbeid.
3. Sekundært: om den sykmeldtes jobbforventninger blir benyttet i oppfølging av den sykmeldte.

Tidligere forskning

1. Over 40 ulike måter å spørre om jobbforventning - forskjellige spørsmålsformuleringer - ulike svar (Ebrahim et al. 2015; Gragnano et al. 2021).
2. Visste ikke om noen spørsmål er bedre egnet enn andre når det gjelder å predikere lengde på sykefravær eller retur til arbeid.
3. Visste lite om tidspunktet for når man får spørsmålet om jobbforventninger har noe å si.

Problemstillinger

Er den sykmeldtes jobbforventninger en god prediktor for varighet av sykefravær og/eller retur til arbeid?

I hvilken grad og på hvilken måte beskriver litteraturen hvordan den sykmeldtes jobbforventning benyttes inn i oppfølgingen av den sykmeldte?

To ulike måter å spørre på

- 1) Ved å stille ett enkelt spørsmål, enten formulert som et '**når** spørsmål' med en definert tidshorisont frem i tid, eller som et åpent '**om** spørsmål', uten definert tidsangivelse
- 2) Ved å bruke et spørreskjema som måler den sykmeldtes mestringstro knyttet til arbeid (RTW self-efficacy).

For å kunne svare på spørsmål om jobbforventninger var det avgjørende å fortsatt ha et arbeidsforhold å relatere til

Beskriver litteraturen hvordan den sykmeldtes jobbforventninger blir benyttet i oppfølgingen?

- Vi finner ingen studier som tilbyr aktiv bistand eller bruker sanksjoner av noe slag i forbindelse med kartlegging av jobbforventninger
- Jobbforventninger ble hovedsakelig brukt for å undersøke prognosen for å komme tilbake i jobb
- I flere studier var jobbforventninger utfallsmål etter en arbeidsrettet intervensjon

De norske studiene foregår i helsevesenet

- **Ryggpoliklinikk i spesialisthelsetjenesten**
(Reme et al. 2009)
- **Senter for jobbmestring i NAV**
(Løvvik et al. 2014)
- **Arbeidsrettet rehabilitering (døgn og dag)**
(Aasdahl et al. 2017; Linge et al. 2021; Skagseth et al. 2021),
- **I NAV** (Standal et al. 2021)
- **Hos fastlegen** (Gjengedal et al. 2021; Abrahamsen et al. 2023).

Variasjon i spørsmålsformuleringer

Stor variasjon i hvordan jobbforventninger etterspørres (ett enkelt spørsmål)

Denne variasjonen synes ikke å gå ut over spørsmålets prediktive verdi.

Spørsmålene kan deles inn i fire tematiske grupper:

- Om man forventer å være tilbake i jobb innen kort tid, fra noen uker til 3 mnd.
- Om man forventer å være tilbake innen 6 mnd.
- Åpent forventningsspørsmål om å komme i jobb en gang i fremtiden
- Ett spørsmål med en rekke svarkategorier kort eller langt fram i tid

Drøfting – hvordan bruke den sykmeldtes jobbforventninger

- Den sykmeldtes jobbforventning må forstås som et resultat av både symptomer og kontekstuelle forhold.
- I den grad sykmeldtes negative eller usikre jobbforventning skal utløse tettere oppfølging, bør formålet med oppfølgingen være å bedre de ulike aspektene ved brukerens helse og arbeidssituasjon, og at endring av jobbforventninger forstås som et resultat av dette.

Drøfting – helhetlig vurdering

- Ensidig fokus på jobbforventninger kan føre til en overforenkling av dynamiske og komplekse sammenhenger
- Det er nyttig å få innsikt i hva som preger den sykmeldtes jobbforventninger
- Det kan være åpne spørsmål eller knyttet til helse eller forhold på arbeidsplassen
- Svarene på slike spørsmål kan gi grunnlag for en mer helhetlig forståelse av den sykmeldtes situasjon og hensiktsmessig oppfølging videre.

Konklusjon

- Oppsummert kan vi konkludere med at jobbforventinger er en god prediktor for om sykmeldte kommer tilbake i jobb.
- Det er behov for mer kunnskap om hva som skal til for å bedre den sykmeldtes jobbforventninger.
- Kunnskapsbehovet er også knyttet til hvor og hvordan tiltak kan gjennomføres på en kunnskapsbasert og systematisk måte.
- Videre er det behov for kvalitative studier som kan belyse hva som former jobbforventninger og hvordan de utvikler seg over tid.

Arbeidsevne i arbeidsrettet rehabilitering

- ARR skal bidra til å styrke deltakers arbeidsevne
- Derfor er kunnskap om deltakers arbeidsevne viktig
- Arbeidsevne kan brukes til å utarbeide konkrete mål for rehabiliteringen
- Og kan brukes terapeutisk

Kartleggingsprosessen krever gjensidig tillit

- Det er ikke bare vi som må ha tillit til den sykmeldte
- Deltaker må ha tillit til oss som fagpersoner
- Tilliten blir kanskje ikke etablert i løpet av det første møtet
- Rehabilitering skiller seg fra andre tjenester ved å være en prosess som varer over tid og gir dermed mulighet til nettopp etablering av slik tillit

Tillit som premiss i møte med deltaker

- Tillit er et komplekst fenomen
 - Uten gjensidig tillit mellom aktørene blir handlingsrommet for å komme videre i rehabiliteringsprosessen begrenset (Slettebø 2012)
- Tillit er det "gudestoffet" som holder pasienten og behandler sammen. Det er derfor viktig å verne om tillitens kilder (Fugelli 2001)

Hjelpkunst

«At man, når det i sandhed skal lykkes med at føre et bestemt menneske hen til et bestemt sted, først og fremst må passe på at finde ham der, hvor han er, og begynde der.

Dette er hemmeligheden i al hjælpkunst.

Enhver, der ikke kan det, han er selv i innbilning, når han mener at kunne hjælpe en annen.

For i sandhed at kunne hjælpe en annen, må jeg forstå mere enn han – men dog vel først og fremst forstå det, han forstår.

Når jeg ikke gjør det, da hjelper min mere-forståelse ham slet ikke.»

Søren Kierkegaard (1813 – 55)

«Syke mennesker vil alltid ha et særlig behov for tillit fordi sykdom innebærer et tap av tillit til kroppen, funksjonsevne og fremtiden. Tapet av selvtillit forsterker behovet for å kunne stole på andre, blant annet legen. Tillit skapes blant annet av et godt samfunn, moralsk integritet, en personlig helsetjeneste, å dele makt, å bry seg, realisme i behandlingen og kyndighet».

Per Fugelli 2001